

ΑΣΤΥΓΡΑΦΙΑ

—
Η ΖΩΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ
1950-1970

21.06
2023

—
03.03
2024

Επιμέλεια
Συραγώ Τσιάρα

ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Η έκθεση «Αστυγραφία» διερευνά εκδοχές του αστικού βιώματος στην ελληνική τέχνη κατά τις δεκαετίες 1950-1970 μέσα από το βλέμμα εικαστικών δημιουργών και κινηματογραφιστών. Περιλαμβάνει έργα ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτηριστικής, εγκαταστάσεις, φωτογραφίες και αποσπάσματα ταινιών. Οι εικαστικές δημιουργίες συνομιλούν με τον δημοφιλή ελληνικό κινηματογράφο, τον κριτικό ρεαλισμό και τις έκκεντρες αφηγήσεις.

Η σύλληψη της έκθεσης αντιμετωπίζει την πόλη ως εμπειρία, εξετάζει την αστικοποίηση, την ανοικοδόμηση και τη μετανάστευση στο πλαίσιο των ραγδαίων αλλαγών που συνέβησαν μεταπολεμικά στην ελληνική κοινωνία. Οι καλλιτέχνες ερμηνεύουν την πόλη όχι μόνο ως δομημένο περιβάλλον που τους εμπεριέχει, αλλά και ως καθημερινό βίωμα, ένα πλαίσιο με το οποίο έρχονται αντιμέτωποι, είτε με όρους αναγνώρισης, ασφάλειας και αποδοχής είτε με όρους ανίχνευσης, διαπραγμάτευσης και σύγκρουσης.

Η πόλη αλλάζει και μαζί της αλλάζουν και οι άνθρωποι. Γίνεται πεδίο συγκρότησης νέων ταυτοτήτων για εσωτερικούς και εξωτερικούς μετανάστες, αγκαλιά και καταφύγιο, τόπος συνάντησης και επιθυμίας, αλλά και μηχανισμός αποξένωσης, απόρριψης, μαζικοποίησης και περιθωριοποίησης.

Κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες ο λαϊκός κινηματογράφος ηθογραφίας γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση. Καθίσταται ένα δημοφιλές και φτηνό μέσο διασκέδασης με ευρύτατη διάδοση τόσο

στα αστικά κέντρα όσο και στην περιφέρεια και γίνεται ένα από τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του σύγχρονου τρόπου ζωής. Αν και κατακρίθηκαν για στερεοτυπική αφέλεια, προσκόλληση στα πάθη του ιδιωτικού βίου και απουσία κριτικής εμβάθυνσης, οι ελληνικές ταινίες του '50 και του '60, ακριβώς λόγω της αποδοχής και της διείσδυσης που είχαν στην κοινωνία, λειτούργησαν ιστορικά ως επιδραστικοί δίαυλοι εκσυγχρονισμού. Εισηγάγαν και διέδωσαν νέες αντιλήψεις για τις σχέσεις ανάμεσα στα φύλα, την οικογένεια και την κοινωνία, επηρέασαν καταναλωτικά πρότυπα, ατομικές και συλλογικές συμπεριφορές, σκιαγράφησαν τους όρους συμβίωσης στο κέντρο, τη γειτονιά και την πολυκατοικία.

Την οπτική του λαϊκού ή εμπορικού κινηματογράφου στο αστικό βίωμα διεμβολίζει το αιχμηρό βλέμμα δημιουργών που πειραματίζονται με τον κριτικό ρεαλισμό, ένα βλέμμα εναλλακτικό και έκκεντρο που ασχολείται με λιγότερο δημοφιλείς και εύπεπτες ιστορίες της πόλης.

Στην οργάνωση της εκθεσιακής αφήγησης επιχειρείται μια διαρκής μετακίνηση από τη μεγάλη στη μικρή κλίμακα, από την πανοραμική λήψη στο κοντινό πλάνο. Η πόλη, η πλατεία, ο δρόμος, το σοκάκι, η πολυκατοικία, η βεράντα, η βιτρίνα, το διαμέρισμα, ο δημόσιος και ο ιδιωτικός βίος αποτυπώνουν πτυχές της αστικής συνύπαρξης, των κραδασμών και των μετασχηματισμών που χαρακτηρίζουν τη ζωή της πόλης.

1

Σκηνογραφία

Οι καλλιτέχνες ερμηνεύουν τις αλλαγές που συμβαίνουν στο αστικό τοπίο, την ανθρωπογεωγραφία και τη διασύνδεση υλικού και έμψυχου περιβάλλοντος, παρελθόντος και παρόντος. Αρχικά κυριαρχεί η νοσταλγία, οι στερεοτυπικές ή εξιδανικευτικές αφηγήσεις μιας ιδιαίτερης αστικής ταυτότητας που αλλοιώνεται μαζί με τα νεοκλασικά σπίτια που καταπίνουν οι οικοδομές, ενώ η τέχνη προσπαθεί να διασώσει την πόλη που εξαφανίζεται. Καθώς οι καλλιτεχνικές αναπαραστάσεις του αστικού μετασχηματισμού συλλαμβάνουν ένα νοερό παλίμψηστο εμπειριών και συναισθημάτων σε μια φανταστική συνύπαρξη διαφορετικών εποχών, το έργο τέχνης αποκτά σκηνογραφική διάσταση. Η πόλη επινοείται ως σκηνικό, οι δημιουργοί επιλέγουν την οπτική γωνία και συνθέτουν το κάδρο αντλώντας αναφορές από την πραγματικότητα, τη μνήμη και την επιθυμία.

Αγνήωφ Αστεριάδης (1898-1977)
Μαρούσι, 1973
Αυγοτέμπερα σε ξύλο
Δωρεά του καλλιτέχνη
Συλλογή ΕΠΜΑΣ

Σπύρος Βασιλείου (1902 ή 1903-1985)
Ο μικρόκοσμος της οδού Γουμπέρτερ, 1975
Ακρυλικό και φύλλο χρυσού σε μουσαμά
Δωρεά του καλλιτέχνη
Συλλογή ΕΠΜΑΣ

2

Νοσταλγία

Ορισμένοι καλλιτέχνες επικεντρώνονται στη νοσταλγία της πόλης που χάνεται, την ιδυλλιακή αναπόληση της επιθυμητής πόλης. Το βλέμμα άλλων στρέφεται στο θελκτικό και πολύβουο μητροπολιτικό κέντρο. Οι γειτονιές, οι προσφυγικοί συνοικισμοί, η ιδιοκατασκευή, η ανοικοδόμηση και η αντιπαροχή διευρύνουν το κάδρο. Η ανάδυση της αστικής κουλτούρας και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου διαμορφώνουν την κοινωνία του θεάματος, της ψυχαγωγίας και της κατανάλωσης.

3

Γιαπί

Το γιαπί συνοψίζει την κομβική εικόνα της αλλαγής στην πόλη. Η καθ' ύψος ανάπτυξη αλλάζει το τοπίο, την κλίμακα, τη σχέση του κατοίκου και του διαβάτη με το δομημένο περιβάλλον, ενώ η εργολαβία και η αντιπαροχή σφραγίζουν την ιστορία της αστικής ανάπτυξης. Καθώς χτίζονται οι πολυκατοικίες, οι καλλιτέχνες ανακαλύπτουν ένα νέο εικαστικό πεδίο για τη μελέτη της σύνθεσης, την επεξεργασία του χώρου και της ανθρώπινης μορφής. Ο φακός στρέφεται από τη μεγάλη εικόνα στις καθημερινές ιστορίες των εργατών της οικοδομής δημιουργώντας νέες αφηγήσεις για τις συναντήσεις των σωμάτων στον χώρο και τον χρόνο.

Παναγιώτης Τέτσης (1925-2016)
Οικοδομή, 1964
Χαλκογραφία, ακουατίνα σε χαρτί
Συλλογή ΕΠΜΑΣ

Γιώργος Παραλής (1908-1975)
Ο νεροχύτης της Βαρβάρας,
1971-1975
Λάδι σε μουσαμά
Συλλογή ΕΠΜΑΣ

4

Κοντινό πλάνο

Ο μικρόκοσμος της καθημερινής ζωής, η οργάνωση του ιδιωτικού χώρου, η σχέση του μέσα με το έξω αποτελούν προνομιακά πεδία για μια θεματογραφία που εξελίσσεται, ενώ η πόλη αλλάζει. Ο ρυθμός της προσωπικής ζωής επηρεάζεται από τις μετακινήσεις προς το αστικό κέντρο, αλλά και από τις απαιτήσεις της ζωής της πόλης. Τόσο εκείνοι που φεύγουν για το εξωτερικό όσο και εκείνοι που μεταναστεύουν από την επαρχία στα αστικά κέντρα συμβάλλουν με τον τρόπο τους στο βίωμα της πόλης.

5

Θέαμα

Τόποι μαζικής συνάθροισης, όπως το γήπεδο, αποκτούν σημασία όχι μόνο στην κουλτούρα της διάθεσης του ελεύθερου χρόνου, αλλά και στο αίσθημα του συνανήκειν. Οι τρόποι διασκέδασης, τα θεάματα και οι καταναλωτικές συμπεριφορές εμπλουτίζονται και διαφοροποιούνται. Μέσα από την απεικόνιση σκηνών εργασίας, διακοπών και διασκέδασης έχουμε την ευκαιρία να παρατηρήσουμε την κοινωνική διάσταση της θεματογραφίας που ο κάθε καλλιτέχνης επιλέγει να μελετήσει, αλλά και τη χορογραφία των ανθρώπινων κινήσεων στον δημόσιο χώρο. Τα θέληγτρα της πόλης επιφέρουν αλλαγές στα πρότυπα και επηρεάζουν την εικόνα του σώματος.

Γεώργιος Βακιρτζής (1923-1988)
Γιγαντοσφίσα από την ταινία
«Ο υπέροχος Γκάταμι»
Ψαρόκολλα, χρωστικές σε χαρτί
επικολημένο σε καμβά
Δωρεά Μπαμπέτ Παπαστάμου
Συλλογή ΕΠΜΑΣ

Χρύσα Ρωμανού (1931-2006)
Reportage, 1965
Κολάζ σε καμβά
Συλλογή Ειρήνης Παναγοπούλου

6

Όνειρα και συγκρούσεις

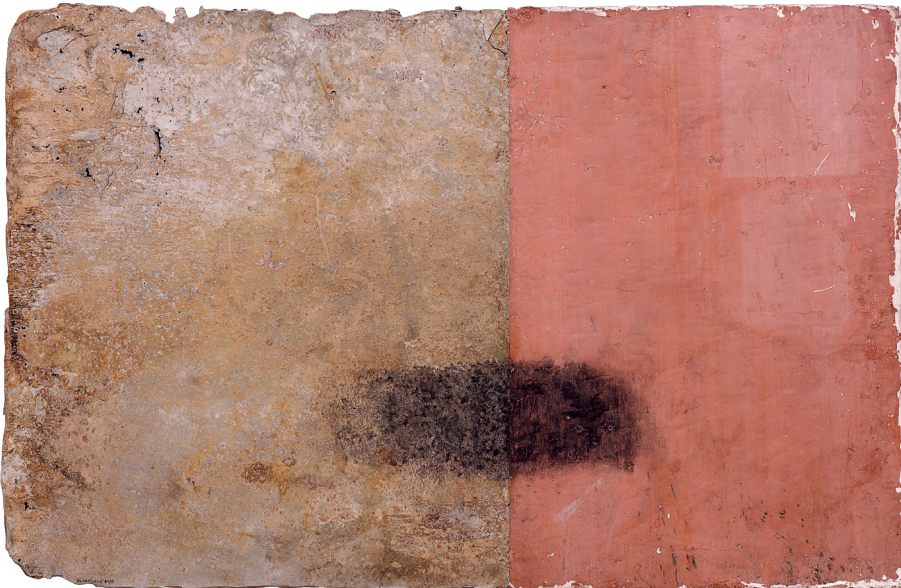
Κατά τη δεκαετία του 1960 αναδεικνύεται η ρεαλιστική πρόθεση ορισμένων δημιουργών να επισημάνουν τα προβλήματα και τις αντιθέσεις της καθημερινής ζωής στη μεγαλούπολη με κριτική ματιά. Εξαιρετικό εικαστικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εκδοχές απεικόνισης των ενδιάμεσων χώρων ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό, όπως είναι η βεράντα, το κατώφλι, η οπίσθια όψη των οικοδομών, η σκάλα, η θέα από το παράθυρο, η βιτρίνα, εκεί που συναντιούνται το μέσα με το έξω, για να μας αποκαλύψουν το πώς βιώνεται η πόλη από άτομα και ομάδες διαφορετικού φύλου και κοινωνικής προέλευσης.

7

Υλικότητες

Κατά τη δεκαετία του 1970 η υλικότητα αποκτά καινούργιο νόημα στο έργο καλλιτεχνών που πραγματεύονται την εννοιολογική πτυχή του αστικού βιώματος. Οι προσδοκίες, οι διαψεύσεις, οι συγκρούσεις και οι διεκδικήσεις έχουν υλικό βάρος, αφήνουν το ίχνος τους όχι μόνο στον δρόμο αλλά και στην επιφάνεια του καμβά, αιχμαλωτίζονται από τον φακό, χαράσσονται στο ξύλο, σχεδιάζονται ή τυπώνονται στο χαρτί, αναπτύσσονται στον χώρο, τροφοδοτούν τα όνειρα, τις διεκδικήσεις και τη φαντασία μας.

Ρένα Παπασπύρου (1938)
Επεισόδια στην ύλη, 1980-1981
Αποτοχισμένη επιφάνεια,
φύλλο ανοδιωμένου αλουμινίου,
επέμβαση με μολύβι
Δάνειο διαρκείας της καλλιτέχνης
στην ΕΠΜΑΣ

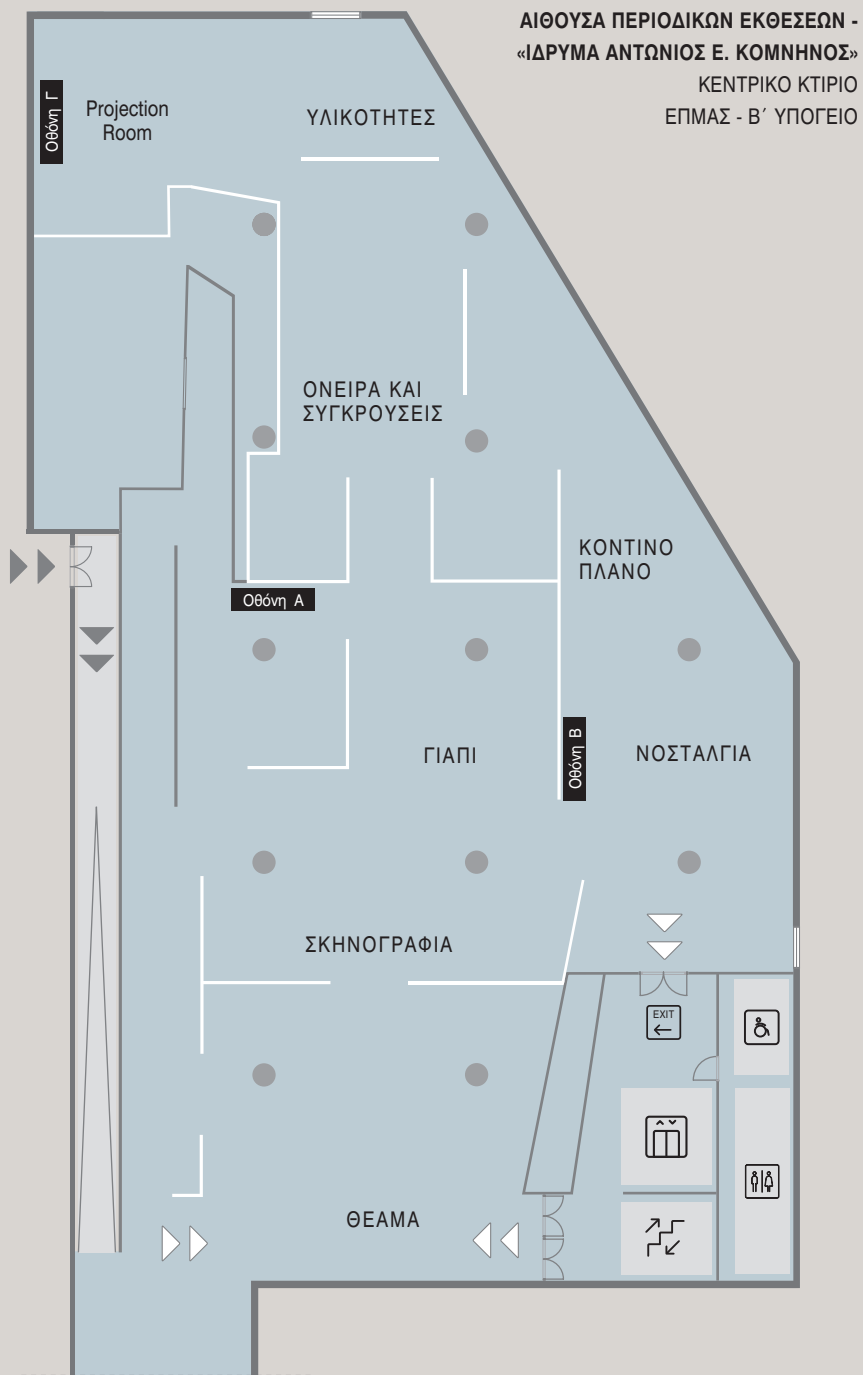
Αγνώστου

Το ζαχαροπλαστείο Ζαβορίτη
στην πλατεία Συντάγματος
(κατεδαφισμένο),
Αθήνα αρχές δεκαετίας 1960
Αναπαραγωγή από αργυροτυπία
12 x 17 εκ.
Συλλογή ΕΠΜΑΣ/
Φωτογραφικά Αρχεία

Μαρία Χρυσάκη (1899-1972)

Χριστούγεννα 1951, Αθήνα
Από αρνητικό 6 x 6 εκ.
Συλλογή ΕΠΜΑΣ/
Φωτογραφικό Αρχείο
Μαρίας Χρυσάκη

▼ Προς αίθουσα μόνιμης έκθεσης «Δυτικοευρωπαϊκή ζωγραφική»

ΑΣΤΥΓΡΑΦΙΑ / URBANOGRAPHY

Σύλληψη - Επιμέλεια - Κείμενα
Συραγώ Τσιάρα

Συμβολή στην Έρευνα
Έφη Αγαθονίκου, Ελπινίκη Μειντάνη,
Κατερίνα Ταβαντζή, Μαρίνα Τομαζάνη,
Άρτεμις Ζερβού, Μαρία Κομνηνού,
Ιουλία Μέρμηγκα

Διοικητική Διαχείριση
Κωνσταντίνα Πλάκα, Σοφία Ελίζα Μπουράτση,
Μαρίνα Τομαζάνη

Αρχιτεκτονική Μελέτη και Μελέτη Φωτισμού
Μαρία Μανέτα

Συντονισμός Παραγωγής
Ειρήνη Σάπκα

Επικοινωνία
Μαρία Ιωάννου

Φωτογράφιση έργων
Σταύρος Ψηρούκης - ΕΠΜΑΣ
Θάλεια Κυμπάρη

Επιμέλεια - Διόρθωση κειμένων
Κωνσταντίνα Παναγιωτοπούλου

Μετάφραση κειμένων
Δημήτρης Σαλταμπάσης

Οπτική ταυτότητα - Σχεδιασμός έκδοσης
Βάσω Αβραμοπούλου / A4_Design

www.nationalgallery.gr
#ΠινακοθήκηΜας #OurNationalGallery

Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου
Κεντρικό Κτίριο (Βασ. Κωνσταντίνου 50, Αθήνα)
Αίθουσα Περιοδικών Εκθέσεων -
«Ίδρυμα Αντώνιος Ε. Κομνηνός»
από 21 Ιουνίου 2023 έως 3 Μαρτίου 2024

© Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου

Η Εθνική Πινακοθήκη -
Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου
επιχορηγείται από το
Υπουργείο Πολιτισμού
και Αθλητισμού.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού
και Αθλητισμού

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΤΑΙΝΙΟΘΗΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
> ΜΟΥΣΕΙΟ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

Ελληνικό
Κέντρο Κινηματογράφου
Greek Film Centre

ΑΣΤΥΓΡΑΦΙΑ. Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ 1950-1970

Δημιουργοί: Ιωάννης Αβραμίδης / Θεόδωρος Αγγελόπουλος / Θεόδωρος Αδαμόπουλος / Αλέκος Αλεξανδράκης / Αχιλλέας Απέργης / Μίνως Αργυράκης / Μιχάλης Αρφαράς / Αγήνωρ Αστεριάδης / Γεώργιος Βακιρτζής / Σπύρος Βασιλείου / Γιώργος Βελισσαρίδης / Λουκάς Βενετούλιας / Νικόλαος Βεντούρας / Παντελής Βούλγαρης / Ανδρέας Βουρλούμης / Γιάννης Γαϊτής / Δανιήλ Γουναρίδης / Γρηγόρης Γρηγορίου / Δανιήλ (Παναγόπουλος) / Ντίνος Δημόπουλος / Διαμαντής Διαμαντόπουλος / Κλεοπάτρα Δίγκα / Νίκος Εγγονόπουλος / Γιώργος Ιωάννου / Μιχάλης Κακογιάννης / Λευτέρης Κανακάκης / Βλάσης Κανιάρης / Χρήστος Καπράλος / Νίκη Καραγάτση / Στέλιος Κασιμάτης / Τάκης Κατσουλίδης / Νίκος Κεσσανλής / Κλέαρχος Κονιτσιώτης / Δημοσθένης Κοκκινίδης / Αλέκος Κοντόπουλος / Αλέξανδρος Κορογιαννάκης / Νίκος Κούνδουρος / Πάνος Κουτρομπούσης / Αριστέα Κριτσωτάκη / Γιώργος Λαζόγκας / Γιούλικα Λακερίδου / Κωνσταντίνος Μαλάμος / Ροβήρος Μανθούλης / Γεώργιος Μανουσάκης / Τώνια Μαρκετάκη / Φώτης Μαστιχιάδης / Δημήτρης Μεγαλίδης / Γιάννης Μιγάδης / Γιάννης Μίχας / Γιάννης Μόραλης / Χρόνης Μπότσογλου / Εύα Μπουλγούρα / Δημήτρης Μυταράς / Νίκος Νικολαΐδης / Ίρα Οικονομίδου / Κλεάνθης Παντιάς / Ρένα Παπασπύρου / Γιώργος Παραλής / Μαρία Πλυτά / Χρύσα Ρωμανού / Αλέκος Σακελλάριος / Γιώργος Σκαλενάκης / Δήμος (Δημοσθένης) Σκουλάκης / Βασίλης Σπεράντζας / Γιάννης Σπυρόπουλος / Άσπα Στασινοπούλου / Δημήτρης Σταύρακας / Παύλος Τάσιος / Τάσσοσ (Αλεβίζος Αναστάσιος) / Παναγιώτης Τέτσης / Γιώργος Τζαβέλλας / Γεώργιος Τούγιας / Γιάννης Τσαρούχης / Αλέκος Φασιανός / Κώστας Φέρρης / Δημήτρης Χαρισιάδης / Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας / Μαρία Χρουσάκη / Γιάννης Ψυχοπαίδης

